

da Madlen Deflorin-Spescha

Laudatio pil Premi Desertina 2026 – uniun da dunnas

Buna sera ensemen

Oz essan nus seradunai cheu per undrar enzatgei tut special: numnadamein engaschi nunstunclenteivel pil pli el zuppau, buca adina renconuschiu, meinsvart strusch remarcau e pil pli gratuit. Il premi che nus surdein oz ei dapli ch'in premi – igl ei ina renconuschientscha ed in engraziament per tut il prestau sur decenis. Il premi sa buca remunerar tut il prestau, denton ina caussa en mintga cass bein: e quei ei engraziar da tut cor per tut il prestau.

La purtadra dil premi Desertina 2026 ei dapi decenis activa cun bia cor, grond e nunstunclenteivel engaschi, perseveronza, iniziativa, plascher, creativitat, energia e dabia lavur voluntaria. L'uniun ei dapi varga 100 onns commembra dall'uniun cantunala, ei dat denton statuts che dateschan da 1913 aschia ch'igl ei da supponer che l'uniun existi aunc pli ditg – pia propi ina seniore sco sauda. Quei denton mo arisguard la vegliadetgna, denton en mintga cass buca neu da sia activitat. Il num ed entginas incaricas ein bein semidadas sur tut quels onns - il spért da communitad denter las generaziuns denton buc. In luvrar ensemen denter giuven e vegl – l'esperienza ensemen cun ideas innovativas datan ina buna mischeida.

Gl'emprem veva l'uniun num: uniun da mummas, lu uniun da mummas e dunnauns, pli tard dunnauns e mattauns catolicas, uniun catolica da dunnas ed ussa uniun da dunnas.

Silla pagina d'internet dall'uniun da dunnas stat scret il suandont: *«L'uniun da Dunnas da Mustér ei in'uniun viva che s'engascha per la cumminonza ed il beinstar dallas dunnas e lur famiglias da Mustér. Nossas activitads e nies program vast porscha sustegn, scolaziun e cumminonza per dunnas da tuttas vegliadetgnas en differentas fasas dalla veta.»*

«L'uniun da Dunnas envida tuttas dunnas da tuttas vegliadetgnas e culturas da separticipar e far part a nossa cumminonza. Ensemen savein nus crear in contuorn inspiront e ... nua che las dunnas sesentan bein e san promover la cumminonza.»

Fin dil text silla pagina d'internet.

Actualmein dumbra l'uniun da dunnas 220 commembras, ca. 60 ein mintgamai presentas allas radunonzas generalas.

Jeu less far menziun d'entginas uettas dalla historia dall'uniun da dunnas e sun pertscharta ch'ei dess da raquintar aunc bia dapli

In fatg che fa forza surstar ozildi ei la damonda da recepir ell'uniun da mummas era mattauns pli passadas ord il motiv che quellav vevan buca aschi bia pusseivladads d'insuma entrar en in'uniun. Dil reminent era quei er ell'uniun da gimnastica usus che mo dunnas maridadas astgavan daventar commembras. Igl ei vegniu discussiunau alla radunonza generala, schebein las dunnas astgien entrar cun 50, 40 ni forza schizun schon cun 30 – igl ei lu vegniu priu la decisiun che las mattauns astgien entrar ell'uniun da dunnas gia cun 30 onns. 1987 ha la radunonza generala dau il consentiment da midar ils statuts per sligiar la limita da vegliadetga per l'admissiun ell'uniun. Naven da lu vegneva l'invitaziun alla radunonza a tuttas dunnas sur 20 simplamein da casa en

senza stuer far enzatgei. Ussa eis ei aschia che las dunnas che vulan esser ell'uniun fan ina damonda d'entrar ed ein 25 plus.

Peleginadis el contuorn da Mustér, mo era l'excursiun e survetsch divin a Prau Su han udiu biars onns tiel program annual. Als viadis dall'uniun vegneva priu stedi part – tochen 80 dunnas eran dalla partida. Ei vegneva fatg visetas ad autras commembras pli passadas, ni malsaunas.

Mintg'uclaun veva in'assesura. Denter auter vevan ellas l'incarica d'ir ad incassar la contribuziun annuala, quei da casa tier casa.

Igl augsegner era preses dall'uniun ed era pil pli presents allas radunonzas da suprastanza ed er allas radunonzas generalas. Biars onns veva igl augsegner la funcziun da revisur da quen ensemen cun ina dunna. Il preses veva schon aunc in pulit plaid el capetel en quell'uniun.

1986 - Igl onn dalla paisch - han las dunnas, ensemen cun l'uniun da giuventetgna organisau ina fiasta e plantau duas gliendas silla piazza Sut Gliendas – ina piazza cun dabia historia. Leu vegneva ei numnadamein fatg pli baul las radunonzas communalas e quei da stad ed unviern el liber.

Ella casa pervenda, medemamein a Sut Gliendas ei vegniu aviert l'emprema scola populara 1818.

Bein enqual dunna en questa sala sa segir seregurdar vid in ni l'auter dils numerus cuors ch'ei vegni organisai ed era frequentai fetg bein. Per part stuevan ils cuors vegni menai atras dubel pervia dil grond diember da participontas: cuser, far cun crutsch, macramé, pictura purila, senudar, cuschinar, far teppis a maun, poppas da Sascha, far canasters, figuras da Nadal, steilas ord strom, ir cun skis alpin e nordic, tgira da malsauns a casa, battrinar, modelar cun tiara cotga, quei per numnar mo entgins. Schizun cuors da cuschinar pils umens ein vegni purschi.

Ils davos onns ei il basegns da frequentar cuors buca staus aschi gronds, aschia ch'ei ha strusch dau cuors pli. Ils megliers onns frequentavan mintg'onn varga 100 dunnas ils differents cuors.

L'uniun da dunnas ei adina puspei vegnida dumandada da segidar en ina fuorma ni l'autra, seigi quei cun sustegn finanziel ni cun luvrar.

1970 ei l'uniun per exempel segidada cun in bazar, stiva da caffè e sera da recreaziun a favur dalla renovaziun dalla baselgia parochiala. Il recav contonschius da lezzas uras: 52'000.- francs. Era sche biars ein stai involvai cun l'organisaziun dall'occurenza ed ein segidai, han las dunnas cusiu, zambergiau, fatg pettas, luvrau e contribuìu ina gronda par dil beinreussir da quei eveniment.

Mo era autras instituziuns ed uniuns ein vegni sustenidas dall'uniun da dunnas. Sco per exempel:

- (75) la Casa Depuoz cun frs. 1'000,
- (78) la societad da musica per in'uniformaziun,
- (75) famiglias suenter las lavinas a Caprau,
- (82) engrondaziun dalla scoletta cun frs. 5'000
- (80) Casa Florentini, Cuera,
- (80) adina puspei paders e soras ellas missiuns,
- (87) la biblioteca populara,
- (81) unfrendas tiaratriembel ell'Italia cun 10'310

- spital da Bethlehem
- (85) Argo Glion cun 14'000.-
- 85 uniun da giuventetgna – uniformaziun 1'000.-
- Plauna (Messgewand) pigl augsegner
- renovaziun dalla scoletta cun organisar in tscheiver 1965
- concert da beneficenza per in niev cafanun per l'uniun da dunnas. Quel vegn dil reminet aunc oz exponius en baselgia s.Gions tier mintga sepultura d'ina dunna.

Igl ei adina puspei vegniu recaltgau daners cun in legn a caschun dallas radunonzas generalas.

A caschun dil trer candeilas ch'ei staus bia onns sil program annual vegneva ei aunc organisau ina stiva da caffè e recaltgau daners per sustener divers projects ni autras uniuns. Cun in ton dil recav dall'unfrenda da s. Elisabeth ei adina puspei vegniu segidau cun famiglias basignusas da Mustér. Igl ei era vegniu realisau bein enqual occurenza en collaboraziun cul cerchel sozial caricativ.

Bein enqual project ei vegnius inziaus dall'uniun da dunnas – cheu mo entgins exempels: Artgin, fiera da resti, calender d'Advent, fiera da Nadal, sutgruppa mummas giuvnas, agen local cun mobigliar e vischala (80), vacanzas pils affons da Tschernobyl, aungel da Nadal, casparet, sentupadas annualas cun las suprastonzas dallas uniuns da dunnas da Medel e Tujetsch.

Tenor statuts ha l'uniun per exempel las suandontas incaricas:

representar l'uniun anoviar, menar las fatschentas currentas, planisar e realisar il program annual e las ulteriuras activitads dall'uniun, preparar la radunonza generala ed eventualas revisiuns dils statuts, numnar ed accompagnar ils ressorts, fundar ed accompagnar gruppaziuns specialas enteifer l'uniun, tgirar regularmein il contact cun l'Uniun catolica da dunnas dil Grischun (UCDG) e cun l'Uniun svizra da las dunnas catolicas (USDC).

Mo igl ei aunc bia dapli incaricas davostier: decorar candeilas per vender da Pastgas, solver suenter Rorate, Sontgaclau per seniors, partizipaziun oraziun mundiala, dar ora resti per Dumeng'alva - lavar ora la baselgia ei buca pli sil program, ei denton vegniu fatg bia onns. 1983 ha la pleiv surdau il conto da banca ed ils vestgius pils empremcommunicants all'uniun da dunnas e dapi lu ha quella giu quita da quels e remplazzau tenor basegns.

La contribuziun annuala vegneva pagada da varga 500 dunnas - ed ei mava ora entuorn 540 invitaziuns per las radunonzas generalas. La contribuziun annuala ei sesalzada continuadamein naven dad 1franc tochen oz sin 20 francs.

Secapescha che l'uniun da dunnas ha era fatg atras sias crisas sco bia autras uniuns era. Il motiv dallas crisas ei adina puspei staus la munconza da dunnas ch'eran promptas da star a disposiziun per in uffeci ni l'auter, cunzun il post da presidenta era ed ei aunc adina buca aschi tschercaus. Avon paucs onns steva l'uniun da dunnas avon la decisiun, sligair ni far vinavon cun l'uniun e quei puspei ord il motiv da buca anflar dunnas che vulan surpender incaricas ella suprastonza. In per dunnas han lu priu l'iniziativa ed han dau niev slontsch all'uniun, partiu si la lavur en resorts cun incaricas e fatg in copresidi.

Las dunnas ein era adina puspei sengaschadas cun organisar sedutas extraordinarias per proponer dunnas per posts politics en vischnaunca.

Ei ha adina puspei dau referats ni seras da discussiun. Ina tematica ch'ha dau da lezzas uras dabia discussiuns ei stau l'abolliziun dil scamond digl abort.

Ussa lein far in viva sin l'uniun da dunnas, engraziar grondamein all'actuala suprastanza per siu engaschi e promptadad da star a disposiziun e giavischar all'uniun tut bien e bien success pil futur, vinavon bia slontsch e perseveronza e ch'ei detti aunc ditg quell'uniun cun in bien spért da cumminonza.

Jeu giavischel a vus tuts ina biala sera.

Madlen Deflorin-Spescha - schaner 2026